

Utvärdering gällande certifiering av allergi-, astma- och KOL-mottagningar

Karin Petersson
Kerstin Zettervall
Avdelningen för hälso- och sjukvårdsstyrning
2023-08-15

Innehållsförteckning

Bakgrund	3
Certifiering inom astma och KOL.....	5
Certifierade mottagningar	5
Krav på kompetens.....	5
Utbildningar och aktiviteter	6
Ekonomisk redovisning.....	8
Sammanfattning och rekommendation	9

Bakgrund

Allergi, astma och kroniskt obstruktiv lungsjukdom (KOL) är stora folksjukdomar som orsakar både mänskligt lidande och stora kostnader för samhället. Prevalensen för dessa sjukdomar ökar och patienterna tas huvudsakligen om hand i primärvården. Möjlighet till korrekt diagnos och förbättrad behandling har ökat och därmed ställs nya krav på hälso- och sjukvården. Både avseende astma och KOL finns stora problem med framför allt underdiagnostik men också feldiagnostik. Detta innebär att många personer är utan en effektiv behandling med sämre hälsa som följd. Korrekt diagnos möjliggör rätt behandling och en regelbunden uppföljning av sjukdomsförloppet är av största vikt för att motverka försämringsperioder med sjukdomsprogression som följd.

Målet för behandling av astma och KOL är att patienterna ska uppnå kontroll över sin sjukdom. Patienterna bör erbjudas återbesök med regelbunden frekvens, enligt Socialstyrelsens nationella riktlinjer (Prioritet 2 - 4). Ett strukturerat omhändertagande med väl fungerande allergi-, astma- och KOL-mottagningar i primärvården, bidrar till att förbättra vården för dessa stora patientgrupper. Samverkan mellan de olika professionerna som deltar i vården vid astma, allergi och KOL medverkar till möjligheten att uppnå goda behandlingsresultat (Prioritet 3 - 4). Med stöd av väl utformat patientsäkerhetsarbete kan utveckling och förbättring ske kontinuerligt.

Certifiering inom astma- och KOL för vårdcentraler har sedan flera år varit en del av Förfrågningsunderlag och avtal för vårdcentraler i Hälsoval Skåne.

Syftet med certifieringen är att:

- godkänna, följa upp och stödja en strukturerad arbetsform.
- säkerställa kvaliteten i vården av patienter med allergi, astma och KOL inom primärvården i Region Skåne.

Uppdrag att ansvara för certifieringen med bedömning av nya enheter, uppföljning och utbildningsinsatser har tidigare varit ett uppdrag för Kunskapscenter Astma, allergi- och KOL (KAAK). I beslut i Hälso- och sjukvårdsnämnden 2021-06-24 (2019-POL000090) avseende ärendet "Översyn av regionala kunskapscentrum" inkluderande avveckling av bland annat KAAK ingick planering av ett tidsbegränsat tvåårigt uppdrag till Kompetenscentrum för primärvård avseende certifiering för astma- och KOL-mottagningar inom Hälsovalet enligt:

Certifiering inom Hälsovalet för astma och KOL

Det bildas ett lokalt programområde (LPO) för lungmedicin som övertar det kunskapsstyrande uppdraget från KC Astma Allergi KOL. Detta KC bedriver certifiering av mottagningar inom Hälsovalet avseende astma och KOL. Det uppdraget föreslås överföras från sjukhusstyrelse SUS till Kompetenscentrum för primärvård i primärvårdsnämnden. Detta uppdrag har nu pågått ett antal år och

det föreslås att Kompetenscentrum för primärvård tilldelas ett tidsbegränsat två-årigt uppdrag för 2022 - 2023 med utvärdering i maj 2023. Det kan antas att en ökande grad av digitalisering i framtiden ytterligare kan underlätta både spridning och uppföljning av arbetsmetoder och resultat för patienterna. Detta KC har en budget på 1,7 miljoner kronor per år. Det föreslås att 1,4 miljoner kronor flyttas från sjukhusstyrelse SUS till hälso- och sjukvårdsnämnden för att stödja ovan beskrivna certifieringar 2022–2023. Resterande finansiering på 0,3 miljoner kronor föreslås flyttas från sjukhusstyrelse SUS till avdelningen för hälso- och sjukvårdsstyrning (regionstyrelsen) för finansiering av kunskapsstyrningen.

I förfrågningsunderlag och avtal för vårdcentraler i Hälsoval Skåne 2023 beskrivs certifieringsuppdraget enligt:

5.12 Certifieringar

Leverantören kan ansöka om certifiering inom ett eller flera områden:

- *diabetes*
- *astma/KOL*
- *hjärtsvikt*

Syftet med certifieringen är att stödja Leverantören till att upprätthålla en strukturerad arbetsform och säkerställa kvaliteten av vården för specificerade patientgrupper.

5.12.2 Astma-, allergi- och KOL-mottagning

Uppdraget att certifiera och följa upp att certifieringskraven uppfylls sker årligen av Primärvårdens utbildningsenhet.

Kompetenscentrum för primärvård är en sammanhållande plattform för utbildning och kompetensutveckling för flera yrkeskategorier inom primärvården såväl egen som privat regi. Här samverkar två enheter:

- Allmänläkarkonsult Skåne (AKO) ansvarar för kunskapsstöd till primärvården genom AKO Skåne-riktlinjer och fortbildning för allmänläkare.
- Primärvårdens utbildningsenhet (PUE) genomför fortbildningar för flera yrkeskategorier. Inom ramen för PUEs verksamhet inryms sedan två år tillbaka uppdrag att certifiera, följa upp certifieringskraven samt arrangera utbildningsinsatser avseende allergi, astma och KOL.

Certifiering inom astma och KOL

Certifierade mottagningar

Utvecklingen över tid avseende antal vårdcentraler med certifierad allergi-, astma- och KOL-mottagning visar på stabil nivå mellan 50 – 60 enheter, förutom kraftig minskning under pandemin (2022).

Utveckling av antal certifierade vårdcentraler	Januari - År
64	2017
57	2018
50	2019
49	2020
52	2021
37	2022
53	2023

PUE skickar årligen ut enkäter till Skånes vårdcentraler. December 2022 skickades 164 enkäter ut varav 114 besvarades. Resultatet visar att de finns astma- och KOL-mottagningar på 112 vårdcentraler varav 53 enheter uppfyller krav för certifiering.

Vårdcentraler med astma KOL-mottagning	Antal dec 2022
Certifierade	53
Ej certifierade	59

Utvärdering december 2022 visade att:

- 94 av 114 enheter har sjuksköterskemottagning för allergi, astma KOL-patienter med specialistutbildad sjuksköterska, det finns enheter med fler än en specialistutbildad sjuksköterska.
- 100 av 114 enheter har avsatt tid för sjuksköterskemottagning.
- 66 av 114 enheter uppfyller tidskraven för sjuksköterskemottagning, två timmar/1000 listade patienter.
- 113 sjuksköterskor i Region Skåne har 15hp inom allergi, astma och KOL.
- 100 av 114 enheter har tillgång till fysioterapeut.
- 82 av 114 enheter har interprofessionella team på sin mottagning.

Krav på kompetens

Inom Primärvårdens allergi-, astma- och KOL-mottagningar har sjuksköterskan en central och samordnande roll. Det krävs att sjuksköterskan har relevant utbildning inom ämnesområdet för att tillgodose att patienter får god och säker vård samt att stödja och utveckla det förebyggande arbetet inom astma-, allergi- och KOL-vården. För certifiering krävs att sjuksköterskan har utbildning på minst 15 högskolepoäng inom området astma, allergi och KOL. Vidare ska sjuksköterskan

delta i fortbildning inom ämnesområden allergi, astma och KOL en till två dagar per år. Sjuksköterskan eller annan ansvarig person ska utföra strukturerad patientutbildning, erbjuda tobaksavvänjning och registrera i Luftvägsregistret.

Specialist i allmänmedicin ska ha uppdraget som medicinskt ansvarig för astma-, allergi- och KOL-mottagningen. Den medicinskt ansvarige läkaren ska ha kontinuerlig fortbildning, helst två dagar/år, inom ämnesområden allergi, astma och KOL. Läkaren ska vara ett stöd för allergi-, astma- och KOL-sjuksköterska och fysioterapeut men också för övriga patientansvariga läkare avseende diagnostik och behandling av patienterna.

Både astma och KOL är komplexa sjukdomar och patienterna har ofta behov av flera olika typer av åtgärder och insatser. I Socialstyrelsens nationella riktlinjer för vård vid astma och KOL ges interprofessionell samverkan en hög prioritet. Det interprofessionella teamet runt patienten med astma och KOL kan bestå av olika professioner utifrån sjukdomens svårighetsgrad och patientens behov. Utöver sjuksköterska och läkare är även fysioterapeut, dietist, arbetsterapeut och kurator alternativt psykolog viktiga i teamet för att patienter med astma eller KOL.

Undersökning med spirometri är betydelsefull för både diagnos och uppföljning vid astma och KOL. Nationellt spirometriörkort är en utbildning för att kvalitetssäkra lungfunktionsmätningar. Utbildningen är en teamutbildning och riktar sig till läkare, sjuksköterskor och fysioterapeuter i primärvården. Det nationella spirometriörkortet är framtaget och uppdateras regelbundet av Nätverket för astma-, allergi- och KOL-intresserade allmänläkare (NAAKA), Astma-allergi- och KOL-sjuksköterskeföreningen (ASTA) och Svensk förening för klinisk fysiologi (SFKF). Utbildningen är även granskad av Svensk lungmedicinsk förening (SLMF), Svenska föreningen för allergologi (SFFA) och Svenska Barnläkarföreningen (BLF) – delföreningen för allergi och lungmedicin. Dynamisk spirometri med reversibilitetstest/bronkdilatationstest, tillsammans med noggrann anamnes, är grundläggande vid utredning av misstänkt astma och/eller KOL. Spirometriundersökningar ingår som en viktig del i allergi-, astma- och KOL mottagningarnas verksamhet både vid diagnostik och uppföljning. Rätt utförda spirometriundersökningar, som är en förutsättning för korrekt diagnossättning, kräver därför legitimerad personal med spirometriörkort.

På en certifierad vårdcentral är det ett krav att det finns en läkare samt allergi-, astma- och KOL-sjuksköterska med spirometriörkort.

Utbildningar och aktiviteter

Personalen inom PUE har hög kompetens och är engagerade inom område lung- och allergisjukdomar, nationellt och regionalt inom systemet för kunskapsstyrning, AKO Skåne och medlemmar i styrgruppen för Nationella spirometriörkortet.

Nedan beskrivs genomförda utbildningar och andra aktiviteter relaterade till kunskapsspridning om allergi, astma och KOL under 2022.

Utbildning/aktivitet	Omfattning	Antal deltagare och profession
Nationella Spirometrikörkort 2022 - LIPUS-certifierad Teori och praktik blandat. Kursen avslutas med ett kunskapsprov	2 heldagar, gavs vid 5 tillfällen	32 ssk 38 läkare 1 fysioterapeut
Digital utbildning för läkare via AKO. Om KOL	1 heldag	32 läkare
SK-kurs för läkare inklusive allmänläkare i allergologi Astma i primärvård.		36 st varav hälften blivande specialister i allmänmedicin.
Digitala utbildningsfilmer publicerade på Vårdgivare Skåne. Allergi, Astma och KOL, spirometri och certifiering		Alla yrkeskategorier, men främst till omvårdnads- och rehabpersonal.
Medverkat vid utbildningen för astma/KOL-sjuksköterskor 15 hp på högskolan i Kristianstad Certifiering, Socialstyrelsens riktlinjer, inhalationsteknik, spirometriutbildning och spirometritolkning.		
Nätverksträff riktad till teamen	1 tillfälle	100 deltagare
Digital nätverksträff/frågestund för teamen (NYTT) Generella frågor har diskuterats. Nyheter har delgetts. Patientfall.	1 gång per månad, 5 tillfällen	68–86 deltagare/tillfälle

Tidigare genomförda utbildningar via Kunskapscentrum för allergi, astma och KOL (KAAK) som ej genomförts på grund av bristande finansiering inom nuvarande uppdrag:

- Utbildning för undersköterskor inom området.
- Information/utbildning för användare av Luftvägsregistret.
- Pricktestutbildning för sjuksköterskor och läkare.
- Utbildning astma och allergi av BVC-personal och triagesjuksköterskor i primärvård.
- Fortbildning för specialister och ST-läkare i allmänmedicin inom lungsjukdomar och allergi (4 x 2 dagar).
- Fortbildning för astma-, allergi- och KOL-sjuksköterskan samt fysioterapeuter inom obstruktiva sjukdomar.
- Fysioterapidagarna - utbildning inom astma, allergi och KOL.
- Utbildning av personal på hälsovalsenheter inför uppstart av astma-, allergi- och KOL-mottagning samt rådgivande uppföljningsbesök.
- Utbildning om astma och allergi för personal i hemsjukvård/hemtjänst.

Ekonomisk redovisning

Kompetenscentrum för primärvård tilldelades av hälso- och sjukvårdsnämnden en budget på 1,7 miljoner kronor per år (2019-POL000090). Av dessa medel överfördes 1,4 miljoner kr från sjukhusstyrelse SUS till hälso- och sjukvårdsnämnden för att stödja ovan beskrivna certifieringar under 2022–2023.

En sammanställning av det ekonomiska utfallet för uppdraget till PUE avseende certifiering inom Allergi/astma/KOL år 2022 visar ett ekonomiskt överskott på drygt 600 000 kr.

Redovisat överskott förklaras med att del av personalbudgeten inte nyttjats fullt ut då en medarbetare har ersatts för uppdrag inom nationell kunskapsstyrning med cirka 300 000 kr (VGR). Det kan betonas att detta uppdrag inte är kontinuerligt över tid utan avslutades 2022. Utöver detta har personalbudget för läkartimmarna inte använts fullt ut.

Ytterligare förklaring till överskottet avser kursintäkter avseende externa deltagare vilket har genererat ett överskott på cirka 200 000 kr.

Planerat inköp av medicinskteknisk utrustning genomfördes först under 2023 och ingår därmed inte i den ekonomisk redovisning för 2022.

58010 Fortbildning FriA 8076 Allergi, Astma, Kol

Resultaträkning	Konto 2 pos	Årsboksut 2022
160 Bidrag & övriga intäkter	36 Fsg av övr tjänster	558 800
160 Bidrag & övriga intäkter	38 Erhållna bidrag	1 400 000
200 Personalkostnader	40-43 Lönekostnader	-543 387
200 Personalkostnader	45 Soc och andra avg enl lag	-255 365
200 Personalkostnader	46 Övr personalkostnader	-25 106
235 Lokalkostnader	60 Lokal, fastighetskostnader	-79 604
240 Övriga verksamhetskostnader	64 Förbr.inventarier,förbr.matrll	-8 617
240 Övriga verksamhetskostnader	68 Resekostnader	-877
240 Övriga verksamhetskostnader	70 Representation,övr fsgkostn	-99 804
240 Övriga verksamhetskostnader	72 Tele- o IT-kommunikat postbefo	-12 754
240 Övriga verksamhetskostnader	75 Inhyrd övrig personal	-241 063
250 OH-kostnader	75 Övriga tjänster	-38 739
Resultat		653 485

Totala intäkter	1 958 800
Personalkostnader	-823 858
Övriga kostnader	-481 457
Totala kostnader	-1 305 315
Resultat	653 485

		Faktiska personalkostnader	Intäkt VGR	I budget 2022	Avvikelse
Ulrika Berg	0,8	558 370	225 000	729 000	170 630
Bibbi Persson	0,5	236 329		285 000	48 671
Läkare (Näsens läkargrupp)	0,2	241 063		304 000	62 938
					282 238

36 Fsg av övr tjänster	Årsboksut 2022
Externa o interna kursintäkter	333 800
Intäkt VGR	225 000
	558 800

Sammanfattning och rekommendation

Kompetenscentrum för primärvård tilldelades efter beslut i Hälso- och sjukvårdsnämnden ett tidsbegränsat två-årigt uppdrag för 2022 – 2023 med planerad utvärdering maj 2023.

För att kunna uppnå god vård för patienter samt använda resurser på ett kvalitativt sätt är det angeläget att Region Skåne arbetar vidare med Socialstyrelsens nationella riktlinjer gällande allergi, astma och KOL. Certifierade mottagningar är en viktig del för att säkerställa kvaliteten i primärvården och ge allergi-, astma- och KOL-patienterna en jämlik, personcentrerad och teambaserad vård.

En struktur för genomförande av utbildningar för olika professioner är en förutsättning för en jämlik evidensbaserad vård. Förestående implementering av det nationella kunskapsstödet personcentrerade sammanhållna vårdförlopp (PSVF) kommer att innebära utbildningsinsatser där struktur och erfarenhet kommer vara nyckelfaktorer.

Sammanfattningsvis ses ett behov av att upprätthålla och stärka kompetensen på Skånes vårdcentraler inom området astma, allergi och KOL. PUE har den kompetens och erfarenhet som krävs för att ansvara för både certifiering och utbildningsinsatser. Enheten har ansvarat för både certifiering och utbildningsinsatser under 2022 och 2023. Arbetet har varit välfungerade och har regelbundet rapporterats till Avdelning för hälso- och sjukvårdsstyrning. PUE är organiserat inom Kompetenscentrum för primärvård. Inom samma organisation finns AKO Skåne som har ansvar för framtagande av regionala riktlinjer och utbildningsinsatser för läkare.

2022 resulterade i ett ekonomiskt överskott enligt ovan men prognos för 2023 tyder på fullt nyttjande av budget.

Kompetenscentrum för primärvård rekommenderas få fortsatt uppdrag och ekonomiska resurser för uppdrag avseende certifiering för astma- och KOL-mottagningar på vårdcentraler inom Hälsovalet

Vidare rekommenderas att Kompetenscentrum för primärvård får ett utökat uppdrag och utökade ekonomiska resurser för genomförande av interprofessionella utbildningsinsatser inom området astma, allergi och KOL för personal inom regional- och kommunal primärvård.

Bedömningen är att både certifierings- och utbildningsuppdraget kommer att finnas under en lång tid framöver.